

**MORTS MEDICO-LEGALS AL TERME MUNICIPAL DE PRATS EN ELS
SEGLES XVI, XVII I XVIII**

VILARDELL i YNARAJA, Miquel

El terme de Prats de Lluçanès amb una superfície de 13,29 Km² i una població de 2.470 habitants l'any 1986, forma part de la comarca d'Osona. Està limitat al nord per Lluçà i Sant Martí d'Albars, a l'est per Olost, al sud per Oristà i al oest per Sant Feliu Sasserra (Bages) i Santa Maria de Merlès (Berguedà).

En el període que estudiem, únicament disposem de dos censos, un del 1718 (Vezindario general de España de 1717) en el que Prats tenia 359 habitants i l'altre de 1787 (Cens de Floridablanca) amb 902 habitants.

L'estudi el centrarem en totes aquelles morts que obligaven a una intervenció judicial, ja sigui per la clara evidència d'una etiologia criminal o per la sospita d'ella.

Dins d'aquestes morts inclourem les següents causes:

* Morts violentes

* Morts sospitoses: Morts sobtades i Morts dubtoses

La mortalitat per segles es distribueix de la següent manera, amb un total de 7.102 defuncions en el període 1570-1800:

	1570-1600	1601-1700	1701-1800
Nens:	0	312	1.729
Nenes:	1	296	1.532
TOTAL:	1	608	3.261
Homes:	22	521	1.068
Dones:	22	479	1.120
TOTAL:	44	1.000	2.188
TOTAL:	45	1.608	5.449

1570 - 1800

Nens	2.041	Homes ...	1.610
Nenes	1.829	Dones ...	1.621
Albats ...	1	Cossos ...	1
TOTAL ...	3.870	TOTAL ...	3.232

TOTAL ... 7.102

MORTS VIOLENTES

Període 1570-1600

Hem trobat 3 morts violentes, que corresponen a un 6,6% de la mortalitat global d'aquest període. En relació amb el sexe: 1 era home (33,3%) i 2 eren dones (66,6%). No hi ha constància de cap mort infantil violenta.

TIPUS	Homes	Dones	Total	%
Estrangulament	-	1	1	33
Morí de fred	-	1	1	33
Submersió	1	-	1	33

L'etiologia mèdico-legal en el primer cas (estrangulament) queda ben clar de que es tracta d'un origen criminal; en el segon (morí de fred) podria tractar-se d'un origen criminal o bé accidental; i en el tercer cas (submersió) la mort és accidental, probablement deguda a una desgràcia natural -atmosfèrica-.

Període 1601-1700

Hem trobat 18 morts violentes, que corresponen a un 1,11% de la mortalitat global i a un 1,8% de la mortalitat adulta d'aquest període. En relació al sexe: 15 eran homes (83,3%) i 3 eran dones (16,7%). No hi ha constància tampoc de cap mort infantil de caire violent.

TIPUS	Homes	Dones	Total	%
"Mort violenta" (sense especificar)	6	2	8	44,4
Arma de foc	3	-	3	16,6
Causa mixta	1	1	2	11,1
Soldats	2	-	2	11,1
Ferides	1	-	1	5,5
Fractura	1	-	1	5,5
Submersió	1	-	1	5,5

L'etiologia mèdico-legal no queda clara en el cas de les 8 morts sense especificar ("mort violenta"). En les causes per arma de foc (escopeta) podem afirmar que l'origen és criminal. Les 2 morts per causa mixta (escopetada + mort violenta i ferides + estrangulada) queda també clara l'etiologia criminal. Les morts dels 2 soldats son de per sí violentes, pel fet de ser soldats, encara que es podrien agrupar dins les morts naturals sospitoses, per no quedar gaire clar les circumstàncies que envoltaren cada cas. Hi ha un cas en el qual un home morí per ferides, no quedant gaire clara l'etiologia però sospitant que es tractés d'un fet criminal. Un home morí per estar malalt d'una cama trencada, el que fa sospitar que sofrí un traumatisme accidentalment. El darrer cas, va ésser una mort per submersió, en la qual és impossible de saber amb certesa l'etiologia mèdico-legal ja que les dades que tenim son molt pobres.

Període 1701-1800

De morts violentes documentades n'hem trobat 53, és a dir, un 0,97% de la mortalitat global i un 2,19% sobre la mortalitat adulta d'aquest període. En relació amb el sexe: 40 eren homes (75,5%), 8 eran dones (15%), 1 era nen (2%) i 4 eren nenes (7,5%). Els anys de màxima mortalitat violenta van ésser 1714 amb 10; 1731 amb 3; 1768 amb 2 i 1749 amb 2.

TIPUS	Homes	Dones	Nens	Nenes	Total	%
Soldats	13	-	-	-	13	18
Ferides	9	-	-	-	9	16,9
Submersió	5	1	1	1	8	15
Traumatisme	4	2	-	2	8	15
Precipitació	5	2	-	-	7	13,2
Arma de foc	2	-	-	-	2	3,7
"Matà"						
(s/especificar)	-	2	-	-	2	3,7
Arma blanca	1	-	-	-	1	1,8
Cremada	1	-	-	-	1	1,8
Estrangulada	-	-	-	1	1	1,8
Fulguració	-	1	-	-	1	1,8

Els 13 casos d'homes que moriren a la campanya o com a soldats, podem dir que en 10 ocasions l'etiologia és clarament violenta i en les altres 3 no queda gaire clara per falta de dades. En les morts per ferides el 77,7% (7) ocorren l'any 1714, cosa que podria anar relacionada amb la guerra de Successió i amb els estralls que varen produir les tropes de Felip V en aquella època, ja que en algun dels registres hi ha constància de que varen morir lluitant. Les morts per submersió (ofegament) en 7 dels casos l'origen de la mort és accidental i hi ha 1 cas d'un nen d'un any que fou trobat negat en el que l'etiologia mèdico-legal no queda tan clara i pot fer sospitar l'origen criminal. Les 7 morts per traumatisme (4 per enderrocament, 1 el va xafar un roc, 1 li caigué una

biga, 1 es va fracturar la cama, una gran ferida en el cap) son accidentals, però la d'una donzella trobada morta al mig del carrer a Barcelona amb una gran ferida al cap, podria ser d'origen criminal. Les morts conegudes per precipitació (caure d'un arbre, caure d'una alzina, caure d'una escala i caure del balcó al carrer) en tots els 7 casos va ésser d'etiologia accidental. Tant en les morts per arma blanca ("golpeiat" amb una espasa) com en les morts per arma de foc (escopetes) podem afirmar amb tota seguretat l'etiologia criminal. Hi han dues morts sense especificar, però sabem que es tracta d'un assassinat ja que va morir a mans d'un dement que també matà a la seva mare, i així queda clara l'etiologia criminal de la mort. La mort per cremada seria accidental. La mort per estrangulament i posterior descarnament del cos d'una criatura de 4 anys és sense cap dubte d'origen criminal i fet per mans d'un dement. El cas de fulguració es tracta d'una mort accidental deguda a una desgràcia natural.

MORTS SOSPITUSES

En aquest apartat inclourem 2 tipus de mort, unes seran les morts sobtades, les quals consten als registres d'òbits de les següents maneres: "morí de repent", "morí sobtadament", "morí promptament", "morí de una basca", "mort subitanea", "morí anant de camí", "mort quasi repentina", "repentina opressus", "subito opressa", "instantaneam et totalem sensuum privationem", "quasi de improvís" i "repentina sensuum privationem"; i les altres seran les morts dubtoses, en les que les circumstàncies que les envolten no queden gaire clares.

Període 1570-1600

* Morts sobtades: Ens hi apareix una sola dona.

* Morts dubtoses: En aquest període no hi consta cap mort dubtosa.

Període 1601-1700

* Morts sobtades: Hi apareixen 28 homes (59,6%) i 19 dones (40,4%).

* Morts dubtoses: Hi consten 19 morts dubtoses, de les quals: 1 és per probesa, 16 (8 albats) corresponen a morts conjuntes de familiars (moren dos germans, mort el pare i la mare, etc.), 1 nen vingut mort de Blanes i una dona que morí a Barcelona.

Període 1701-1800

* Morts sobtades: Hi apareixen 84 homes (53,1%), 73 dones (46,2%) i 1 nen (0,7%).

* Morts dubtoses: Hi consten 86 morts dubtoses, de les quals: 69 (49 albats) son morts conjuntes de familiars, 1 home que morí a mitja nit, 8 (4 homes i 4 dones) foren trobades mortes, 1 fadrí que morí sense sentits i 7 (6 homes i una dona) moriren fora de Prats.

MORTS MEDICO-LEGALS A PRATS

- 18-03-1570: La de Sant Ferriol, parrochia del vassola del bisbat de Girona, enterrada dins lo vas dels estrengers "la qual fou encaxada y age molts gitanos amics y parens ceus y lo loctinent de lussanés ab molta altra gent y stenia per molt cert que sa companya la vian escanyada o donat un garot".
- 22-09-1579: Joan Pey, gascó, "morí ab molt gran eschandol y molta culpa de son hamo y es que se ofega dins lo cup volent solarla verema que son amo ab altres sipensaren a fogar por traurel. era ome que no avia molt era en la terra".
- 13-02-1591: Beatriu Verdaguera "la qual morí de fred trobant la morta a punta del día la qual era molt bona cristiana confessava Combregava entre l'any hoya missa tots los días que es pogues".
- 18-09-1629: Jaume Melcior, "morí de mort violenta".
- 8-12-1630: Joan Barthomeu Esteve Ricart "mort violenta".
- 20-10-1633: Joan Ollich, fadrí "lo qual mataren ab una scopetada y mori promptament sens sacraments".
- 24-08-1643: Pau Melchior, pagès "es morí de mort violenta".
- 5-04-1646: Joseph Vilar, teixidor, morí de "mort violenta".
- 6-04-1646: Joseph Böes, pagès, morí de "mort violenta".
- 7-09-1646: Matia Cerdà, negociant i testat, morí "d'una escopetada i mort violenta".
- 26-07-1647: Maria Gilia, donzella "morta de violenta".
- 9-03-1652: Pere Riba, parayre i intestat, morí de "mort violenta".
- 20-08-1653: Magdalena Montanyola, vídua, morí de "mort violenta".
- 20-04-1655: Pera Joan Burges, pagès i intestat "lo trobaren mort de una scopetada".
- 1-01-1657: Morí Valentí Puigferrat "estava malalt de una cama trencada".
- 16-11-1666: Batazar Armangol, bracer i intestat, d'Olvan "morí nafrat en lo present lloch en casa de Hyesinto Bessa, silurgia".
- 19-12-1668: Morí "Joan Baptista Flamench, soldat de sa majestat chatolica (qui Deu guardi)".
- 10-07-1669: Llaunart Genis, serrador francès habitant a Prats i testat "morí de repent negat".
- 13-11-1686: Ma Angela Cazas i Torruella, casada "morí de ferides i estrangulada".
- 11-10-1693: "Soldat, que morí de repent, sens sacrament, ex citibus del troço de la extramadura de Dn. T. Holasso".
- 12-10-1693: Fco. Golovardes "jove morí de escopetada".
- 22-12-1701: Izidro Costa, pagès de llusà "morí de rompiment de una cama".
- 25-07-1703: Gabriel Fabregas, militar, hereu de la Casa Soler de Fabregas, vulgarment el Pilar de St. Feliu "morí anegat nel torrent del Blanquer nel Pas haon se passa desde St. Feliu, ala vila de Prats. havent vingut caudald, y no podentse vadear, atrexit temerariament".
- 1-07-1709: Joannes Roca, tintor, morí "ex vulnere letali ictus" (= ferit de ferides mortals).
- 20-01-1714: Joannis Pedragosa, pagès "morí a la muntanya de davant de St. Hipòlit de Voltregà, lluïtant de diverses ferides rebudes".
- 1-07-1714: Josephus Pedragosa, fuster, morí "vulnere letali" (= ferides mortals).

- 1-07-1714: Theresia Armangol, vídua, morí també de "ferides mortals".
- 9-08-1714: Petrus Xambó, agrícola, morí de "ferides mortals".
- 9-08-1714: Francus Vilarassau, agrícola, morí de "ferides mortals".
- 11-08-1714: Felix Vall, aromataris, morí de "ferides mortals".
- 3-09-1714: A Maria Solà, vídua i els seus fills albats, Anastasia i Andrea "se'ls ensorrà la casa i els sepulta a tots tres".
- 12-09-1714: Morí Joannis Palau, parayre "qui quidem pro defensione Patrie ab dormivit ini Dno. interpugnando circa (= batallant al voltant) confines Montes Serrati".
- 16-10-1714: Josephi Marsal, pagès, morí de "ferides mortals".
- 12-12-1714: Josephi Rodellas, agrícola "que s'adormí en el Senyor lluïtant entorn els límits de Montserrat".
- 10-06-1716: Magdalena Gili, donzella, "morta a la Parroquia de Gayà, mans d'un dement presa de furor, que també matà a la mare de la noia, que es deia Ana".
- 14-07-1720: Segismundus Vall del Vilaramor, parayre "recepit vulnus letale casualiter, et inadvertenter" (= ferides mortals accidentalment).
- 4-10-1721: Antonius Blanquer, agrícola, "cecidit ex arbore, et Mortuus est" (= caigué d'un arbre i morí).
- 7-11-1724: Eulalia Blanquer "vulnere letali icta, ex arbore rapido vento de truncata" (= morí de les ferides mortals al caure d'un arbre a causa del vent).
- 27-08-1729: Andreas Serra, fadrí sastre "casu fortuito ex impetu ruine glevae terrae graviter ictus et opressus" (= accidentalment per un enderroc o esllavissament sembla ser que el ferí greument i l'ofegà).
- 13-06-1731: Petrus Manoplata, agrícola i vidu de Maria, que morí el 21-04- del mateix any "obit ex infirmitate orta ex casu scale" (= morí de la malaltia causada en caure d'una escala).
- 7-07-1731: Joannes Gonfaus, fadrí, "obiit ex casu arboris" (= morí per la caiguda d'un arbre).
- 27-09-1731: Morí Valentinus Xambó, parayre "qui cuidem cum aliis sociis die 16 septembris eiusdem anni, post epulas, et poculas, cum nox esset, se invenerunt, et dictus Valentinus, fuit gladio percussus" (= qui amb altres socis, després d'un apat i una beguda, ja de nit, fou golpejat amb una espasa).
- 30-07-1738: Rosa Llenas, casada "fou trobada negada en lo torrent de Prats, devant casa sua; y segons judici de tots los vehins, dita dona era molt flaca y de temps ha estava desganada, y acostumava anar a buscar per la vora del torrent herba per un Jument (= cavall) tenia, y com era tan flaca, Judican desllisar, y craurer en lo torrent, y no poderse girar, se nega y, morí, havent-hi en lo torrent no mes que alguns dos pams de aigua".
- 19-08-1742: Madalena Cezari de deu anys d'edat "la qual minyona lo dia 15 del corrent fench negada, ab desgracia, en la riera de Marles".
- 26-03-1745: Antoni Roca "(alias pingó) qui morí en las guerras de Saboya".
- 30-09-1746: Lo qual Jaume Pujol, fadrí, "morí en las guerras de la Italia".
- 14-11-1746: Segimon Vilageriu "qui morí en las guerras de la Italia servint de fusiller".
- 16-09-1747: Juan Blanquer, parayre de Prats "qui morí en la guerra".

- 20-02-1748: Pera Teulats, fadrí "qui morí en las guerras de la Italia".
- 24-03-1750: Joan Sorribas, parayre "mort violenta de una escopetada".
- 9-06-1751: "Casualment faltant tota la nit en casa, en la matinada se feu diligència si se trobaria notícia de ell, Pau Vilarassau y Tubau, pagès habitant en lo moli de Sorribas de la vila de Prats de Illusanes anexa a la Parroquia de Sta. Eulalia de Pardines, y haventse visurat per la justícia, no se troba cosa de mort de violència humana, sino que caygue de nu a la bassa del moli".
- 16-07-1755: Anastasia Castellà, donzella "avent rebut solamen lo sagrament de extrema unció per haver perdut tots los sentits cayent de un balcó al carrer".
- 13-02-1758: Josep Capamins "mort a casa de una bitga que trencava enterra al forn teuler de Vallgadina".
- 14-05-1763: Joan Cerazi, parayre "morí en campanya".
- 22-12-1766: "Maria-Anna Rimbau de 4 anys 5 mesos 18 dies, es trobada al llac de Jacint Vilanova, parayre degollada amb l'esquena dreta descarnada i el braç esquerra tallat al mig, els quals membres son trobats a la propia habitació de Maria Pujol, vídua. La nena es revisada per el Batlle, la vídua es detinguda i portada a presó. Finalment el seu cos es desenterrat i embalsamat fins que sel requereixi per altra providencia del que es segueix a la Audiencia de Barcelona".
- 19-05-1768: Joan Rimbau d'un any i vuit mesos "fou trobat negat".
- 7-09-1768: Petronilla Marçal, donzella "morí en Barna alguns dies antes enquantrada Morta ja, ab alguna gran ferida en lo cap, en Mitg del carrer, en la Matinada".
- 2-10-1769: Maria Bellus, donzella, morí de repent "ob fulgurus lesionem" (=lesiones per un llamp).
- 21-04-1771: Francisco Golovardes, "alias Sarina" "qual encontraren mort en la sufraganea de St. Pau de Pinós, qual havent anat a buscar llenya se judica segons indicias que caigue de una alsina i ferint ab una penya queda allí mort".
- 25-05-1774: Jaume Francesch, fusiller de la Escuadra del Batlle de Valls i Verader de la ciutat de Vich "fonch ferit de una escopetada".
- 22-09-1775: Joan Blanquer, fadrí hereu del Mas Blanquer, de edat disset anys "morí lo dia vuit a la tarda nedan al gorg anomenat de la fabrega se nega y fonch tret ja mort del dit torrent".
- 16-01-1783: Domingo Deig, mestre de cases de 50 anys "morí de repenta de una caiguda de un arbre".
- 2-10-1784: "Joseph Riba, natural de esta vila, soldat del regiment de Brabante qual morí en Oran".
- 23-07-1785: Joseph Sesari, parayre de 50 anys, sols rebé lo sagrament de la extrema unció per haverse cremat a la Sendrera del forn del estudi".
- 25-08-1788: "Josep Badia de edat de catorsa á divuit anys qual morí offegat al gorg negra de la tria del coll del ars, volent ell nedar, y despres per malícia de alguns bregans fonch visurat per la Justícia lo dia 26 de agost ahont se veu clara la veritat".

- 28-04-1789: Morí "Joseph Sentias, fadrí de 22 anys, fusaller de la Ronda de Dn. Isidro Samsó".
- 3-04-1793: Joan Rota de 60 anys, mestre de cases, "morí lo dos al matí de repente per haverlo xafat un Roch al cap de la costa del Marçal volentlo girar".
- 2-01-1794: Morí "Hipolit Serra de 33 anys, primer Cabo de la Segona Comapnyia, Esquadra primera del Batalló de voluntaris de Girona".
- 25-04-1794: Joseph Arnaus "morí en las Presas, tornant malalt de la campanya".
- 14-01-1795: Ofici per Valentí Fuster de Prats, "que morí lo any passat en campanya".